

potest dici missus, eo quod ad missionem alterius aliquo modo cooperetur, quia solum cooperatur illuminando, imperando, et mittendo, non comitando.

35. *Secunda expositio D. Thomæ impugnat.*—Adhibet ergo D. Thomas aliam responsionem, scilicet Apostolum loqui solum de Angelis, per quos data est lex, quibus præferre Christum volebat; ut ex initio capitis secundi constat: et de illis Angelis verum esse, omnes mitti, seu missos fuisse ut ministros propter hominum salutem, sed hoc responsum acriter impugnant ibi moderni expositores; quia revera Paulus omnibus omnino Angelis anteponebat Christum, tanquam dominum servis, seu ministris. Et in hoc sensu loquitur de omnibus Angelis, ita ut nullum excipiat, ut ex discursu totius capitis manifestum est, ab illis verbis: *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.* Et adjungit, *Cui enim aliquando Angelorum dixit?* etc. Per quam interrogationem evidenter declarat, se de omnibus nullo excepto loqui. Utiturque *Angelorum* nomine, non ut est speciale infimi ordinis, sed ut est omnibus cælestibus commune, ut est per se evidens, et ex alia generali sententia fit evidentius. *Et adorent eum omnes Angeli ejus,* et ex alia interrogatione, *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando, sede a dextris meis?* Item ex aliis locis ejusdem Pauli, in quibus eos Angelos, quibus Christus anteponebat, declarat esse Thronos, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, Colos. 1, et Ephes. 1. Alioqui enim si non generaliter de Angelis loqueretur, non satis Christi dignitatem, et divinitatem per illam comparisonem ostendisset.

36. *Confirmatur.*—Si autem in toto illo discursu in eo sensu de omnibus Angelis loquitur: profecto cum concludit interrogando, *Nonne omnes sunt administratores spiritus?* in eodem sensu de omnibus loquitur. Ex hac autem generali demonstratione, optime infert in capite secundo, digniorem magisque observandam esse legem Evangelicam, quam Mosaicam, quia illa per Filium, hæc per Angelos data est. Neque ex eo quod lex data est per Angelos inferiores, seu missos, ac ministrantes, colligi potest, priorem comparisonem cum illis tantum fuisse factam, aut de illis solis priorem sententiam esse intelligendam. Tum quia licet conclusio sit particularis, optime colligitur ex principio generali; imo id postulat optimus ratiocinandi modus. Tum

etiam quia non est sententia Pauli ad incertas opiniones coarctanda: ex qua autem Hierarchia, aut ordine fuerint Angeli, per quos data est lex, incertum valde est; nihilque fortasse peccaret, qui diceret per Cherubinos ministratum fuisse: argumentum ergo Pauli firmum esse debet, sive per illos Angelos data fuerit lex; ergo necesse est, ut in priori sententia de omnibus Angelis loquatur.

37. *Tertia expositio.—Probatur.*—Propter hæc alii defendendo, non omnes Angelos mitti, respondent, quod licet Paulus cum dicit, *omnes sunt administratores spiritus,* de omnibus Hierarchiis, et ordinibus Angelorum loquatur. Nihilominus cum addit, *in ministerium missi,* non ideo dicit ex omnibus Hierarchiis mitti aliquos. Probant, quia ex illa sententia non potest inferri, omnes, et singulos Angelos omnium ordinum, et Hierarchiarum mitti, hoc enim nemo concedet. Ergo neque potest inferri, quod ex omnibus Hierarchiis, et ordinibus mittantur aliqui. Probatur consequentia, quia ex verbis Pauli non magis unum quam aliud infertur: quia cum Paulus dicit omnes Angelos spiritus administratores; non solum distribuit Hierarchias, et ordines, sed etiam personas omnes singulorum ordinum. Quia non solum præfert Christum singulis Hierarchiis, et ordinibus: sed etiam singulis Angelis ejusdem ordinis. Ergo si eadem distributio cadit in Angelos missos, non solum ex ea colligetur ex omnibus ordinibus mitti aliquos, sed etiam omnes omnium ordinum mitti. Cum ergo hoc non colligatur, neque dicendum est distributionem cadere in missos, sed sensum esse indefinitum quoad secundam partem, id est, Angelos omnes ministros esse nostræ salutis, et ad illam procurandam Angelorum missionem fieri, quod verum erit, etiamsi non omnes, nec ex omnibus Hierarchiis mittantur. Quod si instes, quia saltem ex hac parte erit mutilum argumentum Pauli. Respondent negando consequentiam, quia ex eo quod aliqui Angeli, etiam infimi mittantur, recte sequitur omnes esse ejusdem conditionis, et naturæ, id est, missibiles, etiamsi actu non mittantur: ac proinde esse CHRISTO inferiores.

38. *Impugnat tertia expositio.*—Sed duæ difficultates in hac expositione supersunt. Prior, quia non videtur satisfacere verbis, et contextui Pauli. Nam cum ait, *In ministerium missi,* seu, *qui mittuntur:* verbum *mittendi,* non tantum dicit aptitudinem, sed etiam actum, tum ex proprietate vocis; tum quia inde non solum habemus Angelos esse aptos, ut mit-

tantur, sed etiam actu mitti, ut est communis sensus Patrum. Hoc ergo posito urget prima difficultas, quia de eisdem Angelis dicit Paulus mitti in ministerium, de quibus dixerat esse administratores spiritus; ergo sicut hoc de omnibus, et de singulis affirmat, ita et illud. Probatur consequentia, quia unico contextu, et sub eadem distributione utrumque affirmat: neque est inconveniens concedere, omnes et singulos actu mitti aliquando.

39. Secunda difficultas est, quia Paulus non argumentatur, inferendo omnes esse missibiles, ex eo quod aliqui mittantur: nam fortasse hæc illatio ab aliquo posset negari, vel tribuendo aliquibus Angelis ubiuitatem propter naturæ excellentiam: nam fingendo in aliquo Angelo tantam excellentiam personalem, quantam est in Christo; et ideo utitur Paulus illis singularibus interrogationibus: *Cui dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu? et ad quem Angelorum dixit: Sede a dextris meis?* ne posset aliquis dicere, licet hæc non conveniant omnibus Angelis, alicui saltem esse attributa. Et declaratur amplius, quia si in Christo solam conditionem naturæ humanæ spectemus, non posset illi magis, quam cæteris hominibus Pater dicere, *Filius meus es tu:* dicitur autem de illo propter assumptionem humanæ naturæ ad esse Filii Dei: ergo simili modo, quamvis Angeli natura sua sint ministri, et mittantur: si aliqua natura angelica esset assumpta hypostaticè a Filio, ad illum Angelum dicere Pater potuisset: *Filius meus es tu,* etc., *Sede a dextris meis:* ut ergo Paulus ostendat, in his prærogativis esse Angelos inferiores homine Christo, non arguit ex similitudine inter Angelos in conditione naturæ, sed de omnibus, et singulis affirmat esse ministros, tam ratione naturæ, quam personæ: ergo in eodem sensu affirmat omnes mitti: neque aliter potuisset efficax esse ejus argumentum, quod in capite secundo prosequitur, donec concludit: *Nunquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit.*

40. *Hæc tamen tertia expositio amplectitur.*—Nihilominus tamen in hoc mihi placet illa responsio, quod non oportet utramque partem sententiæ Pauli cum eadem distributione accipere. Duas enim partes continet illa sententia: una est, *omnes sunt administratores spiritus;* alia est, *in ministerium missi.* De priori ergo recte dicitur, de omnibus, et singulis Angelis esse intelligendam: ut satis jam probatum est. De posteriori vero id non est necesse, sed satis est, indefinite per illam significari illud mi-

nisterium Angelorum, per missiones eorum executioni mandari: sive omnes mittantur, sive tantum aliqui, et alii ad eorum missiones, et effectus earum aliquo modo cooperentur. Probatur hic sensus, quia in rigore particula distributiva, *omnis,* tantum in priorem partem cadit: non est ergo cur extendatur ad posteriorem, cum neque materia, seu verbum passivæ missionis sit æque capax illius, sicut verbum administrandi: nec est necesse, ad intentionem Apostoli, ut statim declarabo, nec etiam ad perfectum verborum sensum, quia optimus sensus est, omnes Angelos esse ministros salutis hominum, propter quam procurandam ipsimet Angeli mittuntur. Quod totum verum est, etiamsi non omnes, nec omnium ordinum mittantur. Et hoc indicavit ibi Anselmus. Nam explicando priorem partem dixit: *Omnes Angeli tam magni quam parvi sunt spiritus administratores;* et nihilominus infra subdit, *De minoribus intelligendum est, quod sint in ministerium missi.*

41. *Ad primam impugnationem.*—Et ita respondetur ad priorem difficultatem, negando assumptum, quia Paulus non eodem modo dicit Angelos esse administratores, et mitti, sed primum dicit cum distributione, secundum autem indifferenter, ita ut æque bene possit absque illa, vel cum illa accipi quoad actuale missionem. Ut si de rege diceretur, omnes hic habitantes esse ministros ejus, quos ipse mittit ad prælia, vel alia negotia, significaretur quidem omnes esse ministros, et subditos regi, non tamen omnes aliquando mittere, sed ex illis solere mittere, quos vult. Hæc ergo fuit mens, et intentio Pauli, unde sicut ex illo loco colligi non potest Seraphinos, verbi gratia, nunquam mitti, ita neque elici potest, eos aliquando mitti.

42. *Ad secundam.*—Ad secundam difficultatem fateor, non argumentari Paulum, omnes posse mitti, vel omnes esse Christo inferiores, eo quod aliqui mittantur, et quod omnes sint ejusdem conditionis quoad naturam. Hoc enim recte impugnat argumentis in illa difficultate propositis. Nihilominus tamen dico, solam priorem partem, videlicet *omnes sunt administratores spiritus,* sufficere ad colligendum, omnes Angelos esse inferiores Christo simpliciter, et absolute, quia omnes sunt servi, et ministri: et nullus est Filius, sicut est Christus. Unde quod addit, *in ministerium missi,* non tam est additum ad novam probationem subjectionis Angelorum, et inæqualitatis ad Christum, quam ad explicandum finem illius

ministerii, et notioem modum, et effectum ejus. Unde licet ex sola similitudine in conditione naturæ, non recte inferatur, si aliqui mittantur omnes mitti posse, nihilominus supposita priori propositione universali, quod omnes sunt ministri, seu spiritus destinati a Deo ad procurandam salutem hominum, recte inferitur omnes esse talis conditionis; ut si Deus vellet res ita disponere, omnes mittere posset. An vero ita, vel aliter legationes Angelorum omnium, vel aliquorum disposuerit, Paulus ibi non declarat, nec intentioni ejus necessarium erat.

43. *Objectio.* — *Respondetur.* — Sed dices, inde etiam non colligi excessum Christi supra Angelos; nam etiam Christus est in ministerium missus propter eos, qui hereditatem capient salutis. Nam quod sit missus, ipse frequenter profitetur, Matth. 15: *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, etc.*, Joann. 2. *Non misit Deus Filium in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*, et cap. 10. *Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum.* Quod autem sit missus, ut minister, ipse etiam ostendit, Matthæi 20, *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Et Paulus ad Rom. 15. *Ministrum Circumcisionis*, eum vocat. Respondeo, si Christus consideretur secundum naturam humanam, secundum quam paulo ab Angelis minoratus est, ministrum recte vocari, quia missus est illuminandos, et redimendos homines, et specialiter minister circumcisionis dicitur: quia ad prædicandum Judæis tanquam eorum Apostolus, et Doctor missus est, ut explicavit divus Thomas, 1 part., quæst. 42., art. 1. Absolute autem Christus ob dignitatem personæ, non servus, sed filius est, et ita simpliciter de illo loquendo, non est minister conditione servili, quamvis in assumpta natura munus ministrandi assumpserit. In quo ministerio semper Filii, et Domini auctoritatem retinet, et non alterius imperio quasi extrinseco movetur: sed sua sponte administrandum se demisit. Angeli vero ex naturali conditione tam ratione naturæ, quam personæ simpliciter sunt subjecti, et servi, et alterius imperio obediunt, ac ministrant: in quo maxime a Christo distant, et in hoc sensu dixit Chrysostomus, oratione tertia, in ad Hebr.: *Porro autem missus quoque est Filius, sed non ut minister, sed tanquam unigenitus, qui eadem vult quæ Pater.*

44. *Expeditur 2 q. n. 1 proposita.* — *Prima assertio.* — *Ex Scriptura non probatur aliquem ex angelis superiorum quatuor ordinum mitti.*

— Ex his, quæ de priori parte, in principio capituli proposita, dicta sunt, facile est alteram expedire. Primo itaque assero, ex allegatis Scripturis non probari, aliquem ex Angelis superiorum quatuor ordinum mitti, ac proinde auctoritatem Scripturæ saltem negativam sententiæ D. Thomæ favere. Hæc assertio ex dictis satis probata est. Amplius vero ita illam declaro: quia illa testimonia, vel nimium, vel nihil probant, quia si in illis sermo esset de propriis missionibus, seu externis ministeriis, quæ immediate a supremis Angelis fierent, non solum probarent raro, et per dispensationem ordinariæ legis, sed etiam frequenter, et ex officio prædictis Angelis convenire. Sequela patet in Cherub Paradisi, et in Raphaele, si fuit de assistensibus, ut alii volunt. Præsertim vero in Michaelæ, in quo aliqui ex dictis auctoribus magnam vim faciunt, simulque asserunt, esse supremum Seraphim, eundemque esse, qui fuit primarius custos Synagogæ, et Ecclesiæ Christi, imo totius Ecclesiæ a principio mundi, quique missus dicitur ad Danielelem, et qui eduxit populum de Ægypto, et alia mirabilia fecit. Idemque argumentum sumunt ex Gabriele. Nam illum etiam in prima Hierarchia collocant; et tamen eundem dicunt fuisse missum non solum in novo Testamento ad Virginem, et Zachariam, et (ut aliqui credunt) ad sanctum Joseph: sed etiam in veteri ad Danielelem, cap. 8, 9 et 10, ac proinde ordinariam custodiam populi Judaici sub Michaelæ habuisse, quantum ex dictis locis Danielis colligitur. Hæc autem munera, seu hæc missiones talium Angelorum non sunt raræ, nec extraordinariæ; ergo si Angeli primæ Hierarchiæ ita mittuntur, confunduntur ministrantes, et assistentes Angeli, nullaque est talis distinctio etiam in sensu declarato in capite præcedenti. Quod tandem aliqui ex dictis auctoribus modernis concedunt. Sed auctoritas Dionysii, Gregorii, et divi Thomæ præferenda est: maxime cum et modus loquendi Scripturæ, et ipsamet nomina ordinum Angelorum, et congruentissima ratio providentiæ divinæ id magis suadeant. Hæc ergo est communis lex providentiæ Dei, quod superiores ordines non ministrent, et secundum illam optime intelliguntur omnia supra tractata ex Scripturis, ideoque ex illis dispensationes in tali lege non probantur.

45. *Secunda assertio.* — *Licet probabiliter, non tamen certo definiri potest, an Deus in lege assistentium et ministrantium dispensaverit.* — Secundo nihilominus dico, non posse a nobis certo definiri, quod Deus in hac lege nunquam

dispenset, et probabile esse interdum id facere. Probat prior pars, quia talis dispensatio est res facti, et valde supernaturalis, et pendens ex libera voluntate Dei; ergo non potest a nobis certo sciri, nisi per revelationem, vel certam historiam: sed hanc non habemus in sacra Scriptura, nec alia via tradita est, ut est manifestum; ergo. Dices: hæc ipsa negatio, seu auctoritas negativa sufficit, ut credamus nunquam esse factum, quod est præter ordinariam legem; maxime cum nulla ratio, vel utilitas in tali dispensatione, seu mutatione divinæ providentiæ inveniat. Et hoc fuit motivum D. Thomæ satis certe probabile. Et apud me convincit quidem sine aliqua magna occasione et ratione asserendum non esse; non tamen convincit, nullam talem occasionem hactenus esse potuisse, vel etiam fuisse. Primo quia licet ordo naturæ non immutetur, nisi propter ordinem gratiæ, ut D. Thomas sumit; nihilominus in ipso ordine gratiæ solet Deus multa privilegia concedere, vel exceptiones a communi lege facere, solum ad ostensionem gratiæ suæ, vel ut peculiarem honorem, vel favorem sancto alicui conferat: et quia in hac varietate gratiarum, ejus potestas, et providentia magis ostenditur; ergo licet ad confirmandam fidem, vel alios communes effectus, forte non sit necessaria missio alicujus supremi Angeli, nihilominus propter peculiarem favorem alicujus præelecti a DEO fieri poterit, sicut probabile est, ipsam personam Virginis, vel etiam Christi aliquando descendisse in terram propter alicujus sancti consolationem, et favorem singularem.

46. *Probabile est Gabriel ex supremis Angelis fuisse.* — Secundo quia, sicut communis ordo gratiæ est supra ordinem naturæ, ita ordo gratiæ unioni hypostaticæ est supra ordinem gratiæ sanctificantis: ideoque licet secundum communem modum providentiæ gratiæ non mittantur supremi Angeli ad exteriores effectus; nihilominus probabile est, aliquando mitti propter ordinem gratiæ unionis, seu ex mysterio Incarnationis occasione sumpta. Et hac ratione non est incredibile, Gabrielem missum ad Virginem, fuisse vel summum, vel ex supremis Seraphinis propter excellentiam mysterii. Qui autem ita de illo Gabriele senserit, profecto consequenter dicere deberet, non fuisse eundem Angelum, qui ad alia ministeria inferiora missus legitur, etiamsi eodem nomine appelletur. Vel e contrario si fuit idem, licet solum fuerit Archangelus, ut est probabilis, sufficientis dignitatis ad illud mysterium

annuntiandum secundum divinam sapientiam judicari potuit. Quia licet mysterium sit altissimum, sola illius annuntiatio erat (ut ita dicam) extrinseca, et valde remota cooperatio ad illud. Nam propinquius quodammodo illi cooperabatur sanctissimus sponsus Joseph, et per excellentem gratiam, et sanctitatem dignus minister factus est tanti mysterii.

47. *Aliquando supremos Angelos Deum mississe probabile est.* — Quamvis autem in his occasionibus, quasi privatis, et secretis non appareat tanta necessitas hujusmodi dispensationis; nihilominus in aliquibus, ut ita dicam, publicis, et solemnibus opportunitatibus, non videtur certe negandum supremos etiam Angelos in Dei nominis honorem ad terras descendisse, vel descensuros esse. Primo quidem in die nativitatis Domini. Nam licet Lucas, capite secundo, solum dicat, *et facta est cum Angelo multitudo caelestis exercitus*, non est incredibile illam non fuisse partem, sed totam multitudinem Angelorum, vel saltem ex omnibus choris Angelorum fuisse conflam. Sic enim scribit Chrysostomus Psalm. 8, in principio: *Supernorum chororum Cherubim, et Seraphim hoc est munus, Deum assidue laudare, et hymnis celebrare. Ex his choris etiam in terra apparuerunt, cum vigilantibus pastoribus cantantes.* De Angelis item qui post tentationem, et jejunium Christo ministrarunt, facile credi potest fuisse ex supremis, in honorem victoriae, quam de Luciferò Christus reportarat. Item de Angelo, qui ad confortandum illum in horto apparuit, idem aliqui existimant: hoc autem magis incertum est. Illud quidem certius, quod Matth. 25, ipse Christus Dominus dixit, de die Judicii: *Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo.* Omnes ergo tunc descendunt etiam supremi ad majestatem Christi ostendendam, et ad terrorem malorum, et honorem honorum, et quia omnes aliquo modo judicandi sunt, et propter alias causas, quas ibi notat Chrysostomus, hom. 80. Et inter alia dicit *evacuari celos ostendet*; et hinc etiam verisimillimum est, omnes etiam supremos Angelos in die Ascensionis Christo ascendenti in honorem, et recognitionem dignitatis ejus occurrisse. Quia de illo scriptum est Actor. 1: *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in caelum.* Imo etiam de die Resurrectionis id non est improbable, juxta illud Hebr. 1: *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit: et adorent eum omnes Angeli ejus.* Denique idem credi potest factum esse in as-

sumptione Virginis: nam si (ut pie creditur, et Patres sentiunt), ipse Christus in occursum matri ascendenti descendit, sine dubio credendum est, nullum fuisse Angelum, qui cum illo non descenderit. In hujusmodi ergo occasione mihi pro indubitato est, assistentes Angelos descendere, ac proinde mitti, quia non veniunt nisi ex imperio, seu voluntate Dei. Verumtamen in his etiam missionibus, non tam ministrunt exterius, quam assistunt Christo, ipsum laudando, et præsencia sua honorando; quamvis necesse sit aliquid etiam exterius facere, quando hæc visibiliter operantur.

CAPUT XI.

UTRUM QUIDAM ANGELI ALIOS ILLUMINENT.

1. De assistentibus Angelis, quatenus assistentes sunt, et ad Deum immediatam habitudinem habent, nihil nobis superest dicendum. Quia hæc assistentia quatenus dicit negationem ministerii ad extra, et missionis, vel simpliciter, et in omni casu, vel saltem ordinare, et ex vi status, satis jam explicata est. Quatenus vero peculiare officium talium Angelorum aliquid positive dicere potest, sic eorum munus solum est laudare Deum, ut ex visione Isaiaë 6, intelligitur, et in verbis proxime allegatis Chrysostomus dicebat. Hæc autem laus, cum invisibilis, et omnino spiritualis sit, in sola mentis cognitione, et admiratione, et mutua locutione consistit, juxta illud: *Et clamabat alter ad alterum*, etc. Pertinet etiam ad hujusmodi Angelorum dignitatem influentia radiorum spiritualium, et revelationum immediate a Deo ipso recipere: quæ duo ex supra tractatis de cognitione, et beatitudine, et locutione Angelorum satis nota sunt, et ideo circa ea etiam immorari non oportet.

2. *Illuminandi discrimen inter supremos Angelos, et convenientia.* — Solum ergo superest officium illuminandi alios, quod supremis Angelis assistentibus convenit; simpliciter autem non illis solis convenit: nam Angeli cujuscumque ordinis possunt inferiores illuminare, si illos habeant. Solum est differentia, quod assistentes illuminare possunt per scientiam ab ipso Deo immediate acceptam; reliqui vero per cognitionem mediate receptam, utique mediis Angelis superioribus. In reliquis vero illuminatio communis omnibus est, et eadem modo fit, servata proportione. Et quatenus fit ab Angelis ex imperio Dei, atque ad salutem hominum ordinatur, ad generalem rationem mi-

nisterii pertinet, ratione cujus omnes Angeli omnium ordinum dicuntur esse *spiritus administratores propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, Heb. 1. Estque hæc illuminatio propria beatorum Angelorum: nam mali non illuminant, sed vel decipiunt, vel ad summum inter se loquuntur, ut in discursu explicabimus. Neque etiam inter Angelos in pura natura est propria illuminatio, ut jam videbimus; et ideo disputatio hæc optime in hunc locum cadit. Eam vero tractat D. Thomas, 1 part., quæst. 106, et reliqui scholastici, in 2, dist. 9, 10 et 11. Et tota ejus difficultas versatur in modo, quo talis illuminatio ab Angelo fieri potest; quia vero hæc disputatio supponit dari talem illuminationem inter Angelos, et hoc non est per se notum, neque evidens, oportet fundamenti hujus certitudinem prius ostendere.

3. *Opinio Durandi negative respondens ad questionem.* — Inter Scholasticos ergo solus Durandus negare ausus est, quosdam Angelos illuminare alios. Nam licet verbis tergiversetur, revera hoc negat. Nam in 2, dist. 11, quæst. 3, circa finem, repudiatis aliis sententiis, ait, omnes Angelos illuminari a Deo immediate, utique secundum causalitatem: atque ita unum Angelum non illuminare alium causaliter. Fundamentum ejus est, quia solus Deus immediate beatificat Angelos, tam beatitudine essentiali, quam accidentali: illuminatio autem est quædam beatitudo accidentalis, seu pars, vel augmentum ejus; ergo solus Deus illam per se, et immediate officit in omnibus Angelis. Majorem solum probat, quia non est conveniens, ut beatitudo, sive essentialis, sive accidentalis Angeli ab alio, quam a Deo pendeat. Insinuat autem aliam urgentiorem rationem, videlicet, quod illuminatio sit proponendo objectum, et confortando intellectum, quia talis illuminatio cognitionem gloriosam confert, ad quam non sufficit natura, nisi a Deo confortetur; sed solus Deus potest proponere supernaturale objectum, et confortare intellectum cujuslibet Angeli: ergo solus Deus potest immediate Angelum illuminare. Quod autem Dionysius ait, Deum illuminare inferiores Angelos mediis superioribus, exponit Durandus de meditatione consecutionis, et quasi ordinis dignitatis, et naturæ, non causalitatis. Nam cum Deus illuminat Angelos, incipit a supremo, et consequenter illuminat cæteros, simul quidem tempore, ordine vero naturæ, in dignitate fundato.

4. *Damnatur opinio Durandi et opposita*

confirmatur. — *Primo auctoritate.* — Hæc vero opinio nimis singularis est, et sanctis Patribus plane contraria, et ideo nullo modo admittenda, vel permittenda est. Primo enim Dionysius contrariam docet in multis locis, et notando verba ejus, evidenter constabit, fugam Durandi ejus mentem, et sententiam destruere. Nam, cap. 3, de cœlest. Hierar., sic de Angelica Hierarchia scribit: *Ubi indultum sibi sacratissimum jubar affatim hauserint, hoc ipso postmodum absque invidia sequentibus fundunt, atque in hoc ipso divinis obtemperant legibus.* Quid clarius? nam verbum *fundunt*, aperte declarat unius actionem in alium, et id confirmat verbum, *obtemperandi*: nam si solus Deus ordine a Durando excogitato omnes simul, et immediate illuminaret, in quo esset obedientia superioris in inferiorem illuminando? Aut quomodo illuminatio erga inferiorem ad officium superioris pertineret, ut statim adjungit. Deinde paulo inferius tribuit Angelo superiori, purgare, illuminare, et perficere inferiorem, quæ vocari solent actiones, vel actio hierarchia, per quam ait, Angelos fieri *cooperatores Dei*, quod sine causalitate intelligi non potest, ut in discursu capituli evidentissime ostendit.

5. Item in cap. 4, sic inquit; *Statuit summus ille, ac supersubstantialis omnium ordo per singulas distinctiones primos, et medios, extremosque esse ordines, atque virtutes, ut scilicet inferiorum spirituum excellentiores quique præceptores, ac duces sint*, etc., ubi nomen præceptoris, et ducis, evidenter causalitatem unius in alium per modum doctrinæ, et illuminationis ostendit. Et e. 7, Seraphinis ait, quod *inferiora agmina ad sui similitudinem potentissime subvehunt, lucida illuminanteque proprietate totius obscuritatis capultrice*, et de Cherubinis dicit, quod *indultam sibi sapientiam in sequentia, et inferiora transfundunt*. Et e. 8, de secunda hierarchia dicit, *purgatur, illuminatur, atque perficitur (modo quo diximus) ex sacris divine intelligentiæ fulgoribus, in illam per primæ superiorisque distinctionis officium secundo loco manantibus*. Et idem confirmat ex Zachar. 1, dicens: *Quod legimus per Angelum in alium Angelum cujusdam rei pervenisse notitiam, evidens indicium esse arbitramur perfectionis a longinquo venientis, ac pro ipsius ratione in secundum perfectionis locum derivantis*. Et per discursum totius capituli id evidentissimis verbis, et oraculis Prophetarum confirmat, et cap. 10, iterum apertis verbis de omnibus Hierarchiis, et ordinibus

id declarat, dicens, *inferiores superioribus subaudire*; et superiores summi *Dei consilia exponere*, etc., eademque repetit, et in summam redigit, lib. de Eccl. Hierarch., cap. 5, ubi hanc illuminationem *sacram efficientiam* vocat, et *Deificarum notionum transfusionem*. Est ergo extorta Durandi expositio, et evidentissime verbis, ac sententiæ Dionysii contraria.

6. *Secundo auctoritate aliorum Patrum.* — *Tertio ratione.* — Accedunt aliorum Patrum testimonia, qui ita Dionysium intellexerunt, et secuti sunt; præsertim Athanasius, lib. de communi Essentia, etc. *Cherubim*, inquit, et *Seraphim sine ullo mediatore, aut interprete a Deo condiscunt, et ab iis erudiuntur inferiores ordines, atque ita deinceps cæleri pro suo gradu*. Sophronius in Encomio de Angelis ad Seraphinos loquens ait: *Splendorem quantum fas est absque ullo medio excipitis, exceptumque cæteris mentibus, et intelligentiis communem facitis*; et Damascenus, lib. 2, cap. 3. *Illud quidem, inquit, perspicuum est, eos, qui præstantiores, sublimioresque sunt, splendorem, et cognitionem inferioribus impertire*. Item Bernardus, lib. de Consider., cap. 4, de Cherubim ait: *Ex ipso sapientiæ fonte ore Altissimi haurientes, et refluentes, fluentia scientiæ universis civibus suis*. Ex Scriptura etiam solet hæc veritas confirmari: verumtamen omnia testimonia, quæ adduci possunt, indicavit Dionysius supra, et in sequentibus declarando illuminationis modum illa attingemus.

7. *Tertio ratione.* — Ratione denique potest sententia Durandi confutari. Primo quia voluntarie, et sine fundamento affirmat illuminari Angelos inferiores mediis superioribus seclusa causalitate, vel ratione dignitatis, vel ratione consecutionis: neutra enim ratio vera est. Quia licet unus Angelus sit dignior alio, vel in natura, vel in gloria, non est necesse, ut illuminato superiori de aliquo mysterio illuminetur etiam inferior: nam hoc pendet ex Dei secreto consilio, et arbitrio. Et fieri potest, ut talis illuminatio ad superioris statum pertineat, et non inferiorum. Ut, verbi gratia, quando Deus revelavit Gabrieli mysterium Virgini nuntiandum, non fuit necesse, ut de eodem omnes inferiores Angelos illuminaverit: nulla ergo est necessitas talis consuetudinis. Imo etiam e contrario non est necessarium, ut quoties Deus illuminat inferiores Angelos, de eadem re omnes superiores illuminet, quia vel ad illorum munus, aut statum illa cognitio non est necessaria, maxime supposita ipsius